

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Catholicon

Johannes <lanuensis>

[Mainz], 1460

X

[urn:nbn:de:bsz:31-83366](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-83366)

et nullus refellit Et qz desponsata uirgo maria pe
pent pudori eius faciunt questionem

Ultus a uolo uis dicitur uultus tuus tui. qz per
eum animi uoluntas ostenditur. fm enim uolunta
tem animi in uarios motus mutatur unde a fa
cie differit Nam facies simpliciter accipitur d uni
uscuiusqz naturali aspectu qui non leuiter mutat
uultus enim animoz qualitates signat qui in ua
ria mutat. et interdū affectione animi. mō letus
modo tristis. unde uultuosi dicunt. tristes ul qui
sepe uultū mutant eccl xix. ex uisu cognoscit uir
et ab occurſu faciei cognoscitur sensatus et cetera
dicimus eadē uultum celi et maris qz cōmutan
tur. dicitur etiam uultuosus sa sum. i. pulcher. formo
sus. et etiam compatur uultuosior simus.

Ulva. a ualua dicitur uulua ue. qz ualua. i. ianu
a uentris. uel qz semen recipiat. uel ea fetus pce
dat Job Quare de uulua eduxisti me uulua ociaz
dicitur sumen inis Oracius in epy Cum sit obeso nil
melius turdo nil pulchrius uulua ampla

Uula le dimi pua uua

Uxor ab ungo gis dicitur hec uxor quasi unxior
Antiquitus eniz nubentes puellē mūgebant
criminate. ul ueniebant ad limen mariti. et postea
anteqz ingredētur. omabant se. laneis uitis. et o
leo ungebant Et inde dicitur sunt uxores quasi unx
iores Ab uxor dicitur uxiorius na nium. ad uxorem
ptinens uel uxori deditus qz uoluntat uxoris ex
toto subditus Et uxoro ras. uxori coniungit uide
in mantus et in matrimonij Dic nota qz uxor
non hz ptatem in corpus uiri nisi salua consilien
cia psonē ipsius et honestate. unde si uli exigit
non est peticio debiti si iniusta exactio Et ppter
hoc uir non tenetur ei satisfacere Item si aliquis
redditur impotens ad debitū reddendum ex cau
sa ex matrimonio consecuta cū plus debitū reddi
dit et est impotens ad debitū reddendum ulterius
mulier non hz ius plus petendi et in petendo ma
gis se meretricem qz coniugem exhibz Potest
etiam quen an uiro leproso teneatur uxor debiti
reddē. Ad hoc dico lepra soluit sponsalia sed non
matrimonij. unde uxor uiro leproso tenet reddē
debitū nec tamen tenetur ei cohabitare. qz non
ita cito inficitur ex coitu sicut ex frequenti coha
bitacōne. et quous ples generetur infirma. tamen
melius est ei sic esse qz penitus non esse Item
querit magister sententia in iij lib dis xxxviii.
Si qz relicta in patria sua uxore. in longinqz ab
ionf regionem aliam ducat. deinde penitentia duc
tus eam dimittē uelit. asserens se aliam habuisse
que uiuat. nec ecclesia pmitat que qd ille asserit
ignorat. an in hac copula sit coniugium. Et re
spondet magister. sic sane dici potest non esse con
iugij. et mulierem de crimine excusari p ignoran
tiam. viqz autem adulterij admisisse. si ex quo ad
pma redire uolens nec ualens. qz ecclē cogit disci
plina hanc tenere. Incipit excusari p obedientiam
et timorez. de h qz poscenti mulieri debitū reddo
a qua nūquam poscere debet. et sic de alijs omni
bus huius sciendū est. Alij dicunt cū quibus ego
qz potius excommunicatus debet quis mori qz con
iungatur illi que non est sua uxor. hoc enim est
contra caritatem uite que non est ppter scandalū
dimittenda. et h cōmuniter tenetur Modo cōsue
uit queri si unus coniugum moritur et postea mi
raculose suscitetur. an sit matrimonij reintegrat

dum. Ad h dico qz fm aug. nupcie sunt hominū
mortalū. et ideo uinculum matrimoniale cū hac
uita finitur. et h est qz dicitur ad romanos vij de
muliere. Si mortuus est uir eius soluta est a le
ge uiri. et ideo si resuscitaretur non posset repe
re uxorem suam si posset iterato cū ea contrahē
nisi illa alteri nupsisset. tunc enim nō esset mari
monij contractum sepandū. Nec obstat qd dicit
apostolus ad heb xj c. Acceperunt mulieres de re
surrectione mortuos suos. qz id intelligitur de si
lijs et non de maritis. ul pē dia qz si intelligatur
de uxozibus. tunc acceperunt uoluntarie maritos
contrahendo de nouo cū eis. Quāqz autem uxor
sue mariti fūta sit de costa uiri. dixi in mulier
Item scias qz sicut dicit pū. xix c. Domus et diuide
dant a parentibz. a dno autē ppe uxor prudens

littera usque ad tempus
augusti in usu non erat
apud latinos. et digne h
tempore assumpta est q
cristi nomen innotuit. qz
in figura xpi scribitur. et
ut dicit pap. x. in grecis
p ch habetur. et scribit
unde aliqui quedam dicti
ones grece apud latinos

scribuntur p ch. Aliqñ inueniunt scripte p x. ut
christus christus. ul xristus xristus. et sic sup in tercia
a littera scripsi multas dōnes qz que possent
etiam scribi per x. Et scias qz nomina desinentia
in x faciunt gñm in dō ul in gis. Exapianē autē
quatuor. unde usus. Omnis rectus in x in dō ul
gis gñm. Terminat absqz senex nix et nox at qz su
pellex. uide in prima parte ubi agitur de x.

Xaudicus macedonum lingua aprilis mensis. et

Xeniū nji. exponitur in exenium Cor penl

Xenodocius ab xenos. i. peregrinū dicitur xenodociū
locus in quo paupes et peregrini suscipiunt et cō
uisantur ut hospitale. uel ipsa collectio et susceptio
paupoz et peregrinor. vñ h xenodociolum h dicitur
et h xenodociarius nji et h xenodociana. i. xenodo

Xenofontes nomen cuiusdam his Cij custos

Xenos. i. peregrinū ul sensus et accen Cij custos

Xenotrophica te penl. pō in xenotrophia Cij custos

Xenotrophium. trophos qd ē conuictio Cij custos

componitur cū xenos qd est peregrinū Et dicitur h

xenotrophium phi. locus uenabilis scilicet hospi
talis ubi peregrini conuictantur Et inde h et h xeno

trophita te qui ul que custodit xenotrophium

Xerofagia In xerofagia est

Xerofagus. xeros uel xeron qd est siccum com
ponit cū fagin qd est comedē Et dicitur xerofagus

ga gum penul cor. i. sicca comedens unde hec xe
rofagia gio penl acuta. i. abus sicca. sicca comestio
ul abstinentia ciboz humendum. unde et qd

dam genus ieiunioz sic dicitur. qz quibusdam siccis
ecclis homines tunc utantur

Xerolibia. xeros siccum componitur cū libia et

dicitur hec xerolibia ul xerolibies libiei. i. sicca libia

Xerolophus xeros Cij custos

componitur cū lophos qd ē cernis et dicitur h xero

lophus phi penl cor. i. siccus cernis sicut cernis

Xeromij. ab xeron et miraco qd Cij custos

est unguentum componitur h xeromij n. i. sicca

unguentum quasi manibus confectum

Xeron ul xeros. i. siccum. et acutur in fine. vñ

in grece dicit xeron sicum probat illud xerofagia
Xeropolina. xeron componit cu pellos Et dicitur
hec xeropolina ne. i. pellis sine uestis uetus et p
cisa detrita Et xeropolinus na nu. i. uetus ficus
precisus detritus Juuenal. xeropolinas uestes de
nauit illi. Quidam dicunt xerapellina

Xerofate grece. disciplina latine

Xilobalsamum. xilon qd e lignu componit cu
balsamum Et dicitur xilobalsamum. lignu ul cortex
balsami uel liquor emanans de ligno eius trito

Xilocasia xilon componit cu casia et dicitur xiloca
sia sic. i. lignu casie Et dicitur scribi p unu e sicut casia

Xilofagus. xilon componitur cu fagin qd e co
mede Et dicitur xilofagus qd qm pnt cor lignu come
dens unde xilofagus qd. uermis ligneus

Xilobalsamum In carpobalsamum uide

Xirofagus. fagin quod e comedere componit cu
xiros qd est fructus Et dicitur xirofagus qd. penul
cor Et hec xirofaga ge Et mobiliter xirofagus qd
cum. i. qui uel que ul qd. fructus tantu comedit

Xiromirrum. amarus ul mirra componitur cu
xiros qd est fructus Et dicitur xiromirrum. fructus
mirre seu aroma ul mixtura mirre et aloes unde
corpa mortuorum conduntur ne putrescant

Xiros. id est fructus

Xps qd grece est per x scribendum est xps Ita
xrima. s. qd hec figura x repntat ch Ico multi
latini scribunt xps p ch. uide in tercia littera m
suo loco Sic nota qd fere quilibet nomen dei scri
bitur p tres litteras ad signandum misterium tri
nitatis. xps ergo cu sit nomen dei scribitur tribus
litteris ppter predicam causam. et grece. qd grece
nomen e Hec enim scriptura xps greca e Et grece
sunt figure. x enim repntat apud grecos ch aspi
ratu et uocatur chi s figura p repntat apud grece
r et dicitur apud eos ros Hec uero figura e repntat
apud eos s. et uocatur sima. Iste ergo figure rep
sentant in hoc nomine xps illa elementa que apud
eos habent repntare ch. r. s. et non hnt repntare
apud nos. dicendum est ergo ppris loquendo chi
ros sima. s. enim sunt nomina illoz elementoz
apud grecos. Sed quis abhorrescit nomina greca
abhorreat pdictam scripturaz. et scribat illud no
men latinis figens scribz cristus. uel ut satisfacia
mus ignorantibus linguaz grecam. scribat cristus
grece litteris et in litozando pferat latina nomi
na illoz elementoz que representant ibi ille figure
et dicant ch r s. titulus xps. ul sicut communiter
scribitur cristus scribat.

Xristianismus mi. m c littera uide.

Xristicola le. uide in ch in iij littera

vocalis est. et ideo potest terminare
syllabam et incipere quacuq; conso
nante sequente uel precedente sic om
nes uocales faciunt. et scribitur tan
tum in glos deconibus ul barbaris
apud latinos. s. non ubiq;. unde sic
plenus dixi in principio none littere
videlicet in J in multis deconibus qd
os ul barbaris an debeant scribi p
p an p ap nos dubium e cu nescia
mus illas linguas pfecte. qd ap grecos
et barbaros in quibusda locis scribi
tur J. et in alijs y. Et ideo superius.

in nona littera tractauit mixtum de deconibus que
incipiunt ab i et de ill que incipiunt ab y Sunt tñ
quedam decones grece ul barbare que conit scribunt
apud nos p y. de quibus etiam determinauit sup
in nona littera. Et sunt iste V as V aspis V con
sonia V conomus V dalium V dea V dida
V din V dioma V diopate V dios V dolatria
V dolum V dolobitum V dos V dos V dia
V dria V drius V dro V drosaba V dromalu
V dromancia V dromanticus V dromellu V dro
pikus V dropis V las V le V liacus V liades
V lion V lios V lus V lo V nomellum
V os V pallage V papante V paren V paticus
V per V parapites V pbaton V phole V per
psofia V phen V pocenturus V pocira
V podiaconus V podremus V pofora V poga
V bolicus V perbozeus V percamlenicus V poulia
V perfanus V perion V plidius V plintucon
mus V pogeul V polidius V pomanes V pome
nes V popizgium V pos V postalis V potamus
V potheca V potes V potens V ris V risinos V ro
ma V sac V sachar V sagoga V schiros V stero
logia V steronproteron V xion V xionides

Abulon. fuit filius ipe et interpretatur
fluxus sanguinis. filius noctis. Ocor
suauitatis. habitaculum pulchritudi
nis uel fortis Sexti enim hunc fi
lium genuerat Ipa ideo iam secura
dixit habitabit mecum uir meus

Unde et filius dicitur esse habitaculum

Abulus. i. contrarius uel transgressor Ipe est
enim diabolus. vn zabulinus na nu et p coposico
ne zabuligena ne. zabulo genitus et cor bu et ge
zacharias interpretatur memoria dni sine auxi
liu. Septuagesimo uo anno desolationis templi
completo. zacharia pdicante memoratus est dno
populi sui et iussu darij reuisus est dei populus et
reedificata est urbs et templum

Zachus interpretatur iustus uel iustificatus. et
est simum nomen non hebreum

Zalata quando. vno zalatam gemmam dicimus
que instar grandinis magna est.

Zambri interpretatur lactescens uel amaricans.
pprie enim nomen. ab amantudine est illi figi
ratum. quia peccando amancauit populum

Zama genus monstri Et jama eoz dicitur qd p
an. i. aplis (fraude et p qualibet deceptioe
eb lupus interpretatur unde zoba. hostia lu
ebe in zob uide (pi quam lupus suffocauerit

Zobedus interpretatur donatus sui fluens. hic
fuit pater iacobi et iohannis euangeliste et apli

Zebub interpretatur (sicut dixi in iacobus.
musca unde beelzebub uir musca dicitur

Zelo zelas In zelus est

Zelosus sa sum. i. zelotes tie. A zelus dicitur. i. emu
latoz. quo nomine dicitur est simon apus a uico
galilee chana. ubi aquam dno conuertit in uinum.
chana enim zelus interpretatur Et inde chanaanus
. i. zelotes. de hoc dno est in simon Et scias qd ze
lus abqn dicitur amor uiri in uxorem pro quo non
pe sustinere ut alij misceatur unde uir dicitur zelotes
qd non pmittit animam sibi desponsatam forni
can post deos alienos Et producit lo

Zelotipia pie In zelotipus est Et acuit pi

Zelotipus. zelus componitur cu ipus qd est
figura Et dicitur zelotipus pa pum zelo plenus scribz